

Barnets rett til privatliv via kasus, lovverk, barnevernfaget og Bourdieu

Forfatter: Ivar Myrum Næss

Problemstilling:

Hva kan påvirke barnets rett til privatliv i en barnevernssak?

Innholdsfortegnelse

Problemstilling:	0
Introduksjon	1
Disposisjon.....	1
Utdypning av problemstilling	1
Bakgrunn for valg av problemstilling	1
Hvorfor barnets rett til privatliv?	1
Barnevernfaglig relevans	2
Kasus.....	2
Rammer for oppgaven og faglige forbehold.....	3
Litteraturstudie.....	4
Juridiske rammer.....	5
Begrepsavklaring og begrunnelse for valg av kilder	5
Juridiske kilder.....	5
Barnevernfaglige kilder	10
Teori.....	12
Redegjørelse.....	12
Anvendbarhet.....	13
Svakheter.....	13
Drøfting.....	14
Utgangspunkt	14
Juridisk blick.....	15
Barnevernfaglig blick	18
Kasusrelatert	20
Oppsummering.....	23
Litteraturliste.....	25

Introduksjon

Disposisjon

Etter introduksjonen kommer en kort gjennomgang av kasus. Deretter gis rammer for oppgaven og noen faglige forbehold. Det gjøres andre forbehold i løpende tekst der dette forstås som nødvendig. Påfølgende dette kommer begrepsavklaring og begrunnelser for valg av kilder. Videre redegjøres det kort for teori og dens anvendbarhet begrunnes, før drøftingen. Til slutt kommer en oppsummering av besvarelsen. I oppsummeringen vektlegges det å besvare problemstillingen tydelig. Altså å oppsummere ut fra besvarelsen hva som kan påvirke barnets rett til privatliv i en barnevernssak.

Utdypning av problemstilling

Formålet med besvarelsen er å undersøke hva som kan påvirke barnets rett til privatliv i en barnevernssak. I dette inkluderes barnet, foreldre og barneverntjenesten, med hovedfokus på barnet. Besvarelsen har en juridisk kjerne, her brukes bl.a. barnekonvensjonen, barnevernloven og barnelova. Dette er for å få øye på på rettigheten i seg selv, det juridiske landskapet den befinner seg i og hvordan den kan påvirkes gjennom juridiske avveininger. De juridiske avveiningene ses i tråd med barnevernfaglig litteratur. Problemstillingen knyttes også til et selverfart kasus. Ved siden av kasus, det juridiske og det barnevernfaglige sees problemstillingen i lys av Bourdieu sin teori om makt.

Bakgrunn for valg av problemstilling

Erfaring fra barnevernfaglig praksis påvirket valg av tema og problemstilling. Erfaringen kom i form av deltagelse i klagebehandling. En mor klaget på at barneverntjenesten hadde unndratt innsyn i dokumenter i barnevernsmappen til hennes barn. Barnet selv sa at hun ikke ville at mor skulle få innsyn. Resultatet av klagebehandlingen var at mor fikk innsyn. Dette vekket min interesse for barnets rett til privatliv og hvordan den forholdt seg til foreldrenes rettigheter og plikter overfor barnet, samt barneverntjenestens rolle i slike situasjoner.

Hvorfor barnets rett til privatliv?

Alle menneskers rett til privatliv har vært en selvfølgelighet for meg. I barnevernfaglig praksis og skriving av denne besvarelsen har jeg innsett at jeg ikke har et enkelt svar på hvorfor det er

viktig at barn har rett til privatliv. Fordi de skal ha de samme rettighetene som meg? Hvorfor skal jeg ha rett til privatliv?

Vi vet at barnevernet ofte griper inn i barn og familiers privatliv og at dette i mange tilfeller er nødvendig for å avdekke omsorgssvikt og å sikre trygg og god omsorg. Vi vet at barn og voksne har rett til privatliv. I et yrke hvor privatlivets grenser ofte overtredes, hvordan kan barnevernspedagogen forstå privatlivet?

Etter å ha tenkt gjennom det og oppsøkt hjelp har jeg kommet frem til at bl.a. barnets autonomi er en viktig begrunnelse for at barnet skal ha en egen rett til privatliv jfr. BK. art. 16 (1999). Det legges til grunn at det er en rekke andre mulige begrunnelser for hvorfor barnet bør ha rett til privatliv. Autonomi redegjøres for og drøftes nærmere i besvarelsen. Til den interesserte leser inviterer jeg deg til å argumentere for hvorfor barnets rett til privatliv er viktig.

Barnevernfaglig relevans

Som mulig fremtidig barnevernsarbeider er del av jobben å forvalte barns rettigheter. Barnets rett til privatliv er en slik rettighet. Ved å se nærmere på denne problemstillingen kan det tenkes at man får et mer reflektert og kunnskapsrikt forhold til rettigheten, noe som i praksis kan bidra til reflektert yrkesutøvelse. «... som yrkesutøvere har vi alle mye å tjene på å stille spørsmål ved tanke- og reaksjonsmønstre vi etter hvert er blitt vant til å betrakte som selvsagte.» (Skau, 2017, s. 28). På bakgrunn av dette argumenteres det for at oppgaven er av barnevernfaglig relevans.

Kasus

Mor søkte innsyn i dokumentasjon av sitt barns uttalelser. Barnets alder var 12-14 år. Kontaktperson i saken hadde etter ønske fra barnet unndratt innsyn til visse dokumenter. I dokumentene uttalte barnet seg om sin opplevelse av en nærstående voksen sin seksuelt upassende oppførsel og hvordan hen oppfattet utrygghet rundt vedkommende. For praktiske formål gis de involverte partene fiktive navn. Barnet kalles Unni, omsorgspersonen Grete og kontaktpersonen i barneverntjenesten Anne.

Grete ble gjort kjent med at hun ikke fikk innsyn i disse dokumentene og klaget for å få innsyn. I klagebehandlingen ble barnelova § 30 (1981) viktig, nærmere bestemt forelders rett og plikt til å bestemme over barnet i personlige forhold.

I tilfellet som omtales ble det lagt til grunn at Unni sin opplevelse av upassende seksuell oppførsel utgjorde et behov for henne. Herunder et behov for forståelse og støtte for sin opplevelse. Med andre ord hadde Unni en negativ opplevelse og utrygghet i forhold den nærstående i hjemmet. For å kunne yte forsvarlig omsorg ble det vurdert at Grete hadde rett til å vite dette. Dermed fikk Grete innvilget innsyn i dokumenter Unni eksplisitt ba om at Grete ikke skulle få.

Gjennom hele klagebehandlingen var det tydelig for Anne at Gretes interesse i å få innsyn var å irrettesette sitt barn for å fortelle det hun mente var usannheter til barneverntjenesten, og å beskyldte Unni for å skade familien.

Anne fulgte opp Unni gjennom klagebehandlingen og forberedte henne på at innsyn kunne bli gitt. Når avgjørelsen ble tatt valgte Anne å foreslå en spesifikk måte å gi innsynet på. Hun ringte Unni, spurte om hun ville bli med i et møte med Grete. Formålet med møtet var å gjennomgå dokumentene sammen, slik at Unni fikk anledning til å uttale seg. Både Unni og Grete takket ja til møtet. Anne møtte Unni en liten stund før møtet for å hjelpe henne med eventuelle nerver og å forberede det hun ville si til Grete.

Den upassende seksuelle oppførselen Unni opplevde ble aldri bevist, noe som sådde tvil ved hennes fortelling. I drøfting med jurist ble det fremhevet at barneverntjenesten ikke kunne begrense rettighetene og pliktene til forelder overfor barnet basert på ubeviselige påstander fra Unni.

Rammer for oppgaven og faglige forbehold

Besvarelsen anvender kasus, teori fra Bourdieu, barnevernfaglig litteratur og juridiske kilder som ankerpunkt for diskusjon. Det understrekes at besvarelsen ikke vil gi et uttømmende svar på hva som kan påvirke barnets rett til privatliv. Derfor tas det forbehold om at retten til privatliv kan påvirkes forskjellig avhengig av en rekke variabler. Formålet herunder er å oppnå en reflektert tankeprosess rundt barnets rett til privatliv og hva som kan påvirke den gjennom en barnevernssak, belyst gjennom valg av problemstilling, utvalgt litteratur og diskusjon.

Skjønnsutøvelse nevnes som et forbehold i tråd med bruk av kasuset. Virkeliggjøring og forvaltning av rettigheter i praksis baseres ofte delvis på skjønnsutøvelse. Skjønnsutøvelsen beror bl.a. på profesjonsutøvernes kompetanse og dømmekraft. «*Skjønnsutøvelsen består i å velge om*

og hvordan myndighet skal brukes, alt innenfor lovens rammer». (Boe, 2012, s. 72). Derfor vil ethvert barns rett til privatliv potensielt kunne påvirkes forskjellig selv om omstendighetene kan ha mange likhetstrekk.

Samtidig utelukker ikke dette forbeholdet at eventuelle konklusjoner kan ha overføringsverdi fra et kasus til et annet. Formålet, utover å besvare problemstillingen, om å oppøve refleksjon rundt hva som kan påvirke barns rett til privatliv forutsetter bl.a. kunnskap om rettigheten, relevante begreper og en evne til å reflektere rundt problemstillingen. Herunder stilles det spørsmål ved om slik kunnskap og refleksjonsevne kan bidra til at man ser barnets rett til privatliv tydeligere i andre kasus.

Ettersom besvarelsen bygger på selverfart kasus tas det forbehold for at egen forforståelse kan påvirke fremstillingen av kasus og dermed andre deler av oppgaven. Det noteres at kasus har blitt drøftet med erfarne saksbehandlere, en jurist og veileder til besvarelsen. Påvirkning av forforståelse på kasus er dermed ikke utelukket, men det ligger til grunn at den er bearbeidet i samråd med kompetente profesjonelle.

Litteraturstudie

Metoden til besvarelsen er litteraturstudie. Dette innebærer at det kun anvendes materiale fra bøker og andre eksisterende kilder. Undertegnede har ikke innsamlet egen data. Utvalget av litteratur har blitt gjort ut fra temaer som faller inn under problemstillingen. Herunder i hovedsak juridiske kilder, barnevernfaglige kilder og kilder til teori. Nettkilder ble funnet gjennom åpent søk i Google og Oria. Valg av bøker er basert på tematisk relevans til problemstillingen. Kildekritisk sett kan det tenkes at det finnes mer egnet litteratur. Det tas forbehold om at oppgaven formes av litteraturutvalget.

Kommentar til oppgavens utforming

At besvarelsen har kasusrettet, teoretisk, juridisk og barnevernfaglig fokus kan forstås både som en styrke og svakhet. På en side kan besvarelsen gi et lite overblikk på alle fokusområder. På den annen side kan alle fokusområdene være et hinder for å se dypere på et område. For barnevernspedagoger forstås det som viktig å ha både overblikk og dyptgående kunnskap. Dette forstås som et uttrykk for alternativene mellom det å være generalist og spesialist. Denne besvarelsen er et forsøk på å bygge grunnleggende forståelse av barnets rett til privatliv, for at en eventuell spesialisering innen ett fokusområde skal ha et fundament å stå på.

Juridiske rammer

I tråd med personvernlovgivning og taushetsplikten jeg signerte i praksisperioden gis kasussubjektene fiktive navn, noenlunde vag eller ingen alder, samt at annen informasjon minimeres. Dette er for å sikre at ingen kan identifisere subjektene basert på besvarelsen.

Begrepsavklaring og begrunnelse for valg av kilder

Juridiske kilder

For å kunne si noe om hvordan barnets rett til privatliv påvirkes er det være nyttig å ha en viss forståelse for rettigheten i seg selv, samt andre relevante hjemler og begreper. Herunder tas det sikte på å redegjøre for barnets rett til privatliv, personvern, personopplysninger, opplysningsplikt og samtykke. I tillegg redegjøres det kort for autonomi, medvirkning og aktørbegrepet. Når det refereres til den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, barnekonvensjonen og den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter gis årstallet da de ble tatt inn i norsk lov gjennom menneskerettsloven (1999). *Grunnleggende juridisk metode* (Boe, 2012) og *Velferdsrett II* (Kjelland red., 2017) anvendes for å supplere juridiske kilder.

EMK, BK og Grunnloven

Artikkel 8 i den europeiske menneskerettighetskonvensjon (1999) og artikkel 16 i barnekonvensjonen (1999) er sammen med bl.a. Grl. (1814) § 92, 102, 104 og 113 blant de sentrale kildene for retten til privatliv etter norsk lov. Retten til privatliv er også styrket av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter under artikkel 17 (1972).

Artikkel 16 i BK (Barnekonvensjonen) lyder som følger: «*1. Ingen barn skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, sin familie, sitt hjem eller sin korrespondanse, eller for ulovlige angrep mot sin ære eller sitt omdømme.*» (1989). Legalitetsprinsippet (Grl., 1814, § 113) skal sikre at statens innblanding ikke er vilkårlig eller ulovlig ved å påse at den har relevant hjemmel for sin inngripen. Ut fra dette forstås funksjonen til barnets rett til privatliv i barnevernfaglig kontekst bl.a. som kontroll av privatpersoner og myndigheters vilkår for inngripen i barnets privatliv.

Artikkel 8 i EMK (1999) og artikkel 16 i BK (1999) har noe ulik formulering. Ettersom denne besvarelsen setter søkelys på barnets rett til privatliv tas det i hovedsak utgangspunkt i BK art. 16. Et sentralt poeng er at barn og unge kan ha begrensede forutsetninger for å forstå egne rettigheter og å vurdere egen rettssikkerhet. «*Kombinasjonen av manglende kjennskap til barns rettigheter og barns begrensede muligheter til selv å ivareta egne rettigheter gjør barns rettssikkerhet utsatt og sårbar.*» (Sanner, 2020, s. 121). Derfor er særlovgivning viktig for å sikre at myndigheter og andre med makt over barn prioriterer barnets rettssikkerhet. I tråd med dette forstås bl.a. BK (1999) artikkel 3, 5 og 9 som relevant.

Art. 3 i barnekonvensjonen hjemler barnets beste som et sentralt hensyn i alle handlinger som berører barn. Herunder kan det tenkes at barneverntjenesten i noen tilfeller bedømmer det å gjøre unntak fra barnets rett til privatliv som det beste alternativet for barnet.

Art. 9 omhandler beskyttelse av barnet, blant annet mot atskillelse fra sine foreldre. Artikkelen gjør unntak fra forhold der barnet utsettes for mishandling eller vanskjøtsel, hvor kompetente myndigheter underlagt rettsprøving bedømmer atskillelse som nødvendig i tråd med barnets beste. I slike tilfeller kan unntak fra barnets rett til privatliv gjøres eksempelvis ved innhenting av helseopplysninger ved mistanke om fysisk mishandling. Det kan også foregå ved at

helsepersonell fatter mistanke og melder bekymring til barneverntjenesten i tråd med meldeplikten jfr. bvl. § 6-4 (1992).

Legalitetsprinsippet og barnets beste forstås som sentrale begreper for forståelse av barnets rett til privatliv. Dersom barneverntjenesten skal gripe inn må vilkår i relevant lovhjemmel være oppfylt. Samtidig skal barnets beste være et grunnleggende hensyn i alle handlinger som berører barn (BK. art. 3, 1999). Med andre ord må eventuelle unntak fra barnets rett til privatliv eller andre måter å påvirke rettigheten på, kunne begrunnes i barnets beste. Barnets beste er også hjemlet i bvl. § 4-1 (1992).

Personvern og personopplysninger

«Begrepe «privatlivets fred», «personvern» og «personopplysningsvern» brukes i teorien om hverandre.» (NOU: 2020: 14, s. 104)

Retten til privatliv for alle mennesker omfatter personopplysninger. Datatilsynet sier bl.a. følgende i sin definisjon av personopplysninger: *«Personopplysninger er alle opplysninger og vurderinger som kan knyttes til deg som enkeltperson.»* (Datatilsynet, 2019, 17.07). Dermed vil mye av informasjonen som ikke kan knyttes til deg som enkeltperson ikke utgjøre et brudd på retten til privatliv. Dette kan knyttes til om du er *identifiserbar* ved hjelp av et stykke informasjon. Hvis du kan identifiseres ut fra informasjonen medfører det at du bør ha en viss mengde kontroll over hvordan informasjonen forvaltes og av hvem. Slik sett kan alle personopplysninger forstås som del av ditt privatliv.

Taushetsplikt er sentralt for å regulere forvaltningen av personopplysninger. Den er bl.a. hjemlet i forvaltningslovens § 13. (1967). Den innebærer at man ikke kan dele opplysninger underlagt taushetsplikt vilkårlig med andre og at man som regel skal informeres hvis noen deler ens personopplysninger med andre. *«Det er kjent at taushetsplikt er nøkkelen for at mennesker, herunder barn, kan få tillit til offentlige hjelpetjenester.»* (Sanner red., 2020, s. 123)

Personopplysningslovens (2018) artikkel 5 under kapittel II fremlegger 7 prinsipper som styrende for innhenting og behandling av personopplysninger.

1. Lovlighet, rettferdighet og åpenhet.
2. Formålsbegrensning.

3. Dataminimering.
4. Riktighet.
5. Lagringsbegrensning.
6. Integritet og konfidensialitet.
7. Ansvar.

«Særlege kategoriar av personopplysningar (sensitive opplysningar) skal som utgangspunkt berre innhentast etter samtykke frå foreldra fram til barna har fylt 18 år.» (Datatilsynet, 2018)

Det tas forbehold om at det eksisterer en rekke unntak for utgangspunktet gitt over. Samtidig foreslår NOU 2020: 14 lovfesting av barnets rett til å nekte deling av personopplysninger:

«Videre foreslår utvalget også at barnet alltid skal ha en rett til å nekte deling av personopplysninger fra når det er i stand til å vurdere spørsmålet. Dette anses av flere å være gjeldende rett i dag, men utvalget foreslår å lovfeste det.» (NOU 2020: 14, s. 363)

Et vesentlig poeng under personvern og personopplysninger er prinsippet om formålsbegrensning. «Personopplysninger skal samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål og ikke viderebehandles på en måte som er uforenlig med disse formålene ...» (Personopplysningsloven, artikkel 5, bokstav b, 2018). Dette prinsippet finnes også i bvl. § 4-3 (1992) annet ledd.

Opplysningsplikt

Opplysningsplikten (bvl. §6-4, 1992) kan tenkes å være det første unntaket for barnets rett til privatliv i en barnevernssak. «Både opplysnings- og meldeplikter omhandler situasjoner hvor hensyn som taler for taushetsplikt, oppveies av andre hensyn.» (Kjelland red., 2017, s. 182).

Barneverntjenesten mottar og vurderer bekymringsmeldinger som ofte kan inneholde personopplysninger om barnet eller dets familie.

En standard undersøkelse etter norsk barnevernlov utgjør som regel en inngripen i barnets privatliv. Hjemmebesøk, innhenting av opplysninger, barnesamtale og foreldresamtaler kan ofte være noe av innholdet i en undersøkelse.

Samtykke

For at et samtykke skal være gyldig, må det være

- *frivillig*
- *spesifikt*
- *informert*
- *utvetydig*
- *gitt gjennom en aktiv handling*
- *dokumenterbart*
- *mulig å trekke tilbake like lett som det ble gitt*

(Datatilsynet, 2019, 08.08)

Frivillig innebærer at man ikke er under press når man blir bedt om å samtykke. *Spesifikt* innebærer at samtykket er formålsbegrenset med tydelige rammer, m.a.o. at selve spørsmålet om samtykke er formulert på en måte som er spesifikk til samtykkets formål. *Informert* innebærer at man får informasjon om hva man samtykker til og hvordan samtykket eller det man gir etter samtykke vil brukes. *Utvetydig* forsikrer bl.a. at tolkningen av samtykket forblir den samme for alle parter så langt det lar seg gjøre, slik at den som ber om samtykke ikke kan utvide eller endre sitt formål etter du har gitt samtykke. *Gitt gjennom en aktiv handling* innebærer at man må uttrykke samtykket eksempelvis verbalt eller skriftlig. Dette bidrar til å sikre at eksempelvis et vagt nikk ikke kan defineres som samtykke. *Dokumenterbart* innebærer bl.a. at samtykket og rammene for det dokumenteres slik at alle parter kan gå tilbake til dokumentasjon for å sikre at alle regler overholdes. *Mulig å trekke tilbake like lett som det ble gitt* innebærer at man enkelt skal ha mulighet til å ombestemme seg ved en senere anledning.

Foreldrenes rettigheter

Barnelova § 30 (1981) angir innholdet i foreldreansvaret. Første ledd, annet punktum sier følgende om foreldrenes rettighet: «*Dei har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 til 33 set.*» (bl., § 30, 1981). Dette kan forstås som et uttrykk for at foreldre i mange tilfeller kan og må ta valg på vegne av barnet for å sikre forsvarlig

omsorg. Slike valg er eksempelvis kosthold, hvor det er normen at foreldre styrer kostholdet på vegne av barnet.

Foreldrenes rett til informasjon står sterkt. Unntak for å gi informasjon barnet har fortalt til foreldre krever alvorlige omstendigheter, eksempelvis vold eller overgrep. Dette belyses i følgende sitat:

«Hvis barn forteller at foreldre eller andre som har omsorgen for dem, er strenge, sinte, snakker med stygge ord, drikker, ruser seg eller på andre måter ikke gir god omsorg – har de som har omsorgen, etter dagens lovverk rett på informasjon om det barnet har fortalt.» (Steinrem red., 2018, s. 74)

Barnekonvensjonen artikkel 5 sier også noe om foreldrenes rettigheter.

«Partene skal respektere det ansvar og de rettigheter og forpliktelser som foreldre ... ifølge stedlig skikk ... med juridisk ansvar for barnet har, for å gi det veiledning og støtte, tilpasset dets gradvise utvikling av evner og anlegg, under barnets utøvelse av rettighetene anerkjent i denne konvensjonen.» (1999).

Respekt for foreldrenes rettigheter og forpliktelser, bl.a. ifølge stedlig skikk rommer bl.a. at oppdragelse, barne- og familiesyn varierer basert på kultur, tradisjon og andre variabler. Med andre ord skal offentlig inngripen holde seg til sak og relevante rettsregler, ikke dømme en stedlig skikk som dårligere enn andre. Dette kan også knyttes til bevaring av identitet og kultur som viktige regler for barnevernets yrkesutøvelse.

Barnevernfaglige kilder

Klokhet om vold og overgrep (Sanner red., 2020) og *Barnas Barnevern* (Steinrem red., 2018) anvendes for å representere kunnskap fra barnevernsbarn. I *Klokhet om vold og overgrep* samt *Barnas Barnevern* er det flere barnevernsproffer som er bidragsyttere, proffene har alle vært barnevernsbarn. Valget av *Etikk i barnevern* (Nordby mfl., 2013) begrunnes med at forvaltningen av barnets rett til privatliv i barnevernfaglig kontekst oppfattes som et etisk dilemma. I tillegg kan det tenkes at mange av argumentene for at barnet skal ha en rett til privatliv hviler på et delvis etisk grunnlag. *Hvorfor spurte ingen meg* (Ruud, 2011) anvendes for å representere gjeldende kunnskap om hvordan man kan eller bør snakke med barn i en

barnevernfaglig kontekst. NOU 2017: 12 *Svikt og svik* og NOU 2020: 14 *Ny barnelov* anvendes for å representere aktuell, relevant barnevernfaglig diskurs.

Herunder redegjøres det for autonomi, medvirkning og aktør-begrepet.

Autonomi

«Autonomi. Å foreta et autonomt valg kan defineres som det å gjøre et fritt, tilregnelig valg som er basert på en tilfredsstillende mengde informasjon og kunnskap, og der den som velger, i rimelig grad er innforstått med konsekvensene av ønskene sine.» (Nordby, 2013, s. 83)

For å gjøre et autonomt valg må det altså være frivillig, man må være tilregnelig, ha nok informasjon, samt forstå informasjonen og konsekvensene av valget. Hva dette betyr for påvirkning av retten til privatliv i barnevernfaglig kontekst drøftes senere i lys av kasus.

Medvirkning

«Med medvirkning forstås at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og gis mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til og barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Barn kan medvirke i egen sak ved å uttrykke sin forståelse, valg og preferanser gjennom verbal og ikke-verbal kommunikasjon.»

(Forskrift om medvirkning og tillitsperson, § 3, første ledd og annet ledd første punktum, 2014)

Medvirkning forstås både som en rettighet og en viktig måte et barn kan påvirke sin barnevernssak på. Dersom man går ut fra at en barnevernssak påvirker et barns rett til privatliv blir det sannsynlig at medvirkning er en måte barnet kan delta i den påvirkningen.

Aktør

Dette begrepet redegjøres for på bakgrunn av at barneverntjenesten, foreldre og barnet kan forstås som aktører i en barnevernssak. *«Aktør er en person, gruppe eller institusjon som spiller en aktiv rolle, ofte på et bestemt område.»* (SNL, 2019). Ved å inkludere aktør-begrepet kan besvarelsen knytte det som eventuelt kan påvirke barnets rett til privatliv til konkrete aktører.

Teori

Redegjørelse

Denne besvarelsen tar utgangspunkt i Pierre Bourdieu sin teori om makt. Under hans maktteori finner man i hovedsak begrep om tre former for kapital. Økonomisk, sosial og kulturell kapital. Det gjøres forbehold om at en eller flere supplerende teorier kan ha tilført besvarelsen et mer nyansert syn på makt.

Økonomisk kapital er alt av økonomisk verdi, med andre ord alt man har som kan omgjøres direkte til penger eller andre former for økonomiske transaksjoner. Kulturell kapital kan ifølge Bourdieu eksistere i tre former. (Bourdieu, 1986, s. 17) Den kroppsliggjorte, den objekt-gjorte (egen oversettelse), og den institusjonaliserte. Den kroppsliggjorte kapital kan eksempelvis være ferdigheter. Å være en dyktig sanger kan anses som en form for kulturell kapital. På den måten kan kulturell kapital være både noe man *gjør*, og noe man *er*. *Habitus* kan forstås som Bourdieu sitt samlebegrep for kroppsliggjort kulturell kapital. (Bugge, 2002, s. 238). Den objekt-gjorte kulturelle kapital kommer i form av materielle gjenstander av kulturell verdi. Eksempelvis et maleri. Institusjonalisert kulturell kapital er eksempelvis en bachelorgrad i barnevern. Den er et bevis fra en institusjon (NTNU) bl.a. på at man er kvalifisert til å jobbe med barn og unge i vanskelige livssituasjoner. Denne graden er som kulturell kapital mulig å omgjøre til økonomisk kapital ved å søke jobb som graden er relevant for. Da gir man sin tid og kulturelle kapital, bl.a. i bytte mot økonomisk inntekt.

Sosial kapital kommer av tilknytninger til andre individer, grupper og nettverk med mennesker. En måte å bruke sosial kapital på er ved å bruke et vennskap for å få en tjeneste, eksempelvis at en venn kjører flyttelasset ditt i stedet for at du betaler et flyttebyrå. Felles for disse kapitalformene er at de kan omgjøres fra den ene formen til den andre som vist i eksempelet over med utdanning og jobb.

Bourdieu snakker også om symbolsk kapital som et fjerde begrep. Bugge forklarer symbolsk kapital som «... *en måte som andre kapital- eller maktformer fremtrer og blir oppfattet på under bestemte betingelser.*» (Bugge, 2002, s. 225). Bugge viser videre til at Bourdieu nevner prestisje og autoritet som eksempler på symbolsk kapital. Slik sett er det ikke en kapitalform på lik linje

med de tre foregående. Denne besvarelsen fokuserer i hovedsak teorianvendelsen på sosial og kulturell kapital.

Anvendbarhet

Teorien forstås som anvendbar på bl.a. bakgrunn av asymmetrien i maktforhold som finner sted i barnevernssaker. Barnets rett til privatliv forstås i utgangspunktet som enten opprettholdt eller gjort unntak fra. Dette skisserer potensielt konkurrerende hensyn. Besvarelsen argumenterer for at kapital-knapphet (Bugge, 2002, s. 226) kan anvendes for å belyse de konkurrerende hensynene. Eksempelvis; det er en gitt mengde kapital i omløp før det besluttes om det skal gjøres unntak fra barnets rett til privatliv. Med utgangspunkt i dette kan det hevdes at barnet har mindre kapital enn offentlig forvaltning og sine omsorgspersoner, altså mindre makt. Eller at barnet er minst i stand til å benytte seg av sin kapital av involverte parter. Sistnevnte kan forstås som et uttrykk for alder og modenhet i barnevernloven.

Barnets rett til privatliv anses i denne besvarelsen som en form for sosial kapital. Bourdieu bruker adgang eller tilhørighet til sosiale nettverk eller grupper som eksempel på et uttrykk for sosial kapital. Et produkt av det å være del av et nettverk er goder, en form for gode er følgende: «... *institutionally guaranteed (rights)*.» (Bourdieu, 1986, s. 22) Barnet i dette kasuset er statsborger i et land som har ratifisert FNs barnekonvensjon, dette medfølger en rekke rettigheter. Blant disse rettighetene er barnets rett til privatliv.

Svakheter

Forståelsen av kapital- og da maktfordeling som et nullsums-spill (Bugge, 2002, s. 248) kan forstås som en svakhet i barnevernfaglig kontekst. Nullsum angir at dersom en part tilegner seg mer kapital går det på bekostning av en annen part. Dersom du vinner, taper jeg. Sett i barnevernfaglig kontekst er det relativt enkelt å finne eksempler på hvor en part aktivt jobber for å dele eller gi ulike kapitalformer for å tjene en annen part. Eksempler på dette er mildeste effektive inngripen og samarbeidsplikten. Minste effektive inngripen angir bl.a. at man skal begrense maktutøvelsen til de tiltak som tilstrekkelig og tilfredsstillende sikrer sine formål. Dette kan forstås som et uttrykk for det Bugge kaller «... *det særegne ved ikke-økonomiske former for makt*.» (2002, s. 248).

Ut fra dette forstås det slik at Bourdieu sin maktteori er anvendbar i øyeblikket der det er konflikt mellom barn, foreldre eller barneverntjenesten. Teorien forstås som mindre anvendelig i et langtidsperspektiv hvor barneverntjenestens mål som oftest er at barnet og familien skal klare seg på egenhånd.

Drøfting

Utgangspunkt

Det tas utgangspunkt i at barnet, foreldrene og barneverntjenesten kan påvirke barnets rett til privatliv. Herunder forstås det som at barneverntjenesten og foreldre kan innskrenke eller utvide rettigheten. Dette kan bero på graden av inngripen i barnets privatliv, en inngripen kan sies å medføre innskrenking, mens en reduksjon i tiltak kan sies å medføre tilbakeføring av ens rett til privatliv. Eksempelvis kan man vedta å avslutte tilsyn i hjemmet. Et slikt vedtak kan sies å tilbakeføre deler av ens rett til privatliv etter en periode hvor rettigheten har vært innskrenket. Innenfor rammene på denne besvarelsen er det hovedsakelig barneverntjenesten som innskrenker barnets rett til privatliv etter hjemmel i lov.

Foreldre kan hevde seg berettiget til å undersøke barnets korrespondanser eller andre deler av dets privatliv. Slik inngripen fra foreldrene skal på samme måte som barneverntjenesten kun skje med hjemmel i lov. For foreldrene er det bl.a. barnelova (1981) § 30 om innholdet i foreldreansvaret som hjemler hvordan foreldre kan gå frem i forhold til eget barns rett til privatliv. Med forbehold om at foreldre som hjemler hverdagslig oppdragelse i lov mest sannsynlig er utenfor normen.

Barnet kan påvirke sin rett til privatliv gjennom medvirkning. Eksempelvis ved å gi uttrykk for sin mening om egen barnevernssak. Barnets mening i seg selv kan påvirke barneverntjenestens og foreldrenes valg videre i saken. Om og i hvor stor grad barnets mening påvirker dets rett til privatliv kan avhenge av begrunnelser, refleksjoner eller annen informasjon barnet gir for å bygge opp under dets mening. Dette skal igjen vektlegges i tråd med barnets alder og modenhet, jfr. bvl. § 1-6 (1992) og bl. § 31, samt bl. § 33 (1981).

Selv om barnets mening kan være nok for å påvirke forvaltningen av dets rett til privatliv legges det til grunn at gode begrunnelser vil øke sannsynligheten for at meningen får reell påvirkning. Å

uttrykke en mening om sin nåværende omsorgssituasjon, samt begrunne denne meningen forstås som å dele av sitt privatliv. Dermed kan det hevdes at for å påvirke sin rett til privatliv slik at den blir utvidet er det ofte nødvendig for barnet å dele mer av sitt privatliv for å overbevise foreldre eller barneverntjenesten om at det er hensiktsmessig. Dersom barnet ikke ønsker å dele sine meninger med barnevernet eller foreldre kan dette stille barnet overfor et dilemma. A: Hold meningene for deg selv og risiker fortsettelse av de samme tiltakene eller opprettelse av andre tiltak du ikke ønsker. B: Gå mot egne ønsker ved å dele meninger eller tanker du helst ville holdt for deg selv med det formål å medvirke til at tiltakene blir bedre tilpasset dine behov, men uten garanti for at dette skjer. Del av tematikken bak dette dilemmaet er virkelighetsforståelse. Har barneverntjenesten, foreldre og barnet lignende eller ulik virkelighetsforståelse?

Ut fra dette argumenteres det for at barnets mening og meningens nærhet til barneverntjenesten eller foreldrenes virkelighetsforståelse kan påvirke barnets rett til privatliv.

Juridisk blikk

Vurdering opp mot andre rettigheter

Det kan hevdes at barnets begrensede frihet og evne til å forvalte kapital, eksempelvis i form av rettigheter, nødvendiggjør at voksne må ta valg på vegne av barnet. Dette innebærer også at voksne må sikre at barnets rettigheter blir ivaretatt, ettersom det ikke kan forventes at barnet skal gjøre dette på egenhånd. Det tas forbehold om at barnet har rett til å uttale seg før en avgjørelse blir tatt på vegne av det, men selve avgjørelsen tas som regel av voksne når det gjelder alle under 18 år. (Datatilsynet, 2018).

En rekke rettigheter kan havne i konflikt med hverandre i en barnevernssak. Eksempelvis vil barnets rett til beskyttelse mot vold og overgrep kunne komme foran barnets rett til privatliv. Ettersom rett til beskyttelse mot vold og overgrep er en rettighet regnes også dette som en form for sosial kapital. Altså kan det tenkes at man får en midlertidig omgjøring fra en form for sosial kapital til en annen. I barnevernfaglig kontekst kan det forstås som en prioritering av barnets liv og helse over dets rett til privatliv.

Denne vinklingen nevnes for å gi Bourdieu en dimensjon om frihet og evne til å forvalte sin kapital. Man kan ha store mengder sosial, kulturell og økonomisk kapital uten å nødvendigvis

vite hvordan den kan anvendes på en formålstjenlig måte. I tillegg er det at barnets kapital er underlagt ekstern kontroll et sentralt poeng. Ideelt sett er kontrollen tiltenkt å sikre barnets kapital mot uhensiktsmessig bruk inntil barnet er noenlunde kapabel til å gjøre dette på egenhånd.

Herunder tas det forbehold om at noen ansatte i barnevernet og noen foreldre kan ha interesser som strider med barnets beste eller baserer seg på feiltolkning av eller uvitenhet om barnets rettigheter. Det er dermed ikke garantert at barnevernets eller foreldrenes virkelighetsforståelse er hensiktsmessig sett i lys av akkurat det barnets beste. «... barnevernarbeidere kan også bli litt lurt – av foreldre som oppleves som om de samarbeider.» (Steinrem red., 2018, s. 35). I denne konteksten er det viktig å nevne at foreldre og barneverntjenesten også kan støtte barnets rett til privatliv, eksempelvis ved å gi tillit til at barnet sier fra dersom det har behov.

Avveining

Barnets rett til privatliv kan som nevnt påvirkes av at andre rettigheter vurderes som viktigere. Juridisk sett kan dette kalles motstrid. «*Enten løses motstriden ved at den ene regelen viker for den annen ..., eller så fjernes motstriden ved å tolke en av reglene innskrenkende, eventuelt begge ...*» (Boe, 2012, s. 166). Barneverntjenesten og foreldre kan gjøre en slik vurdering. Dette forutsetter at det står noe på spill som vurderes som viktigere enn barnets rett til privatliv for at det kan gjøres unntak for retten til privatliv. I kasus forstås det som at barnets rett til privatliv måtte vike for foreldrenes rett til informasjon jfr. bl. § 30. Fordi det kunne være til Unni sitt beste at Grete fikk vite om hennes opplevelser slik at hun kunne imøtekomme sin datter bedre, og fordi Unni uttalte seg om Grete og den nærstående i hjemmet. Grete fikk da vurdert at hun hadde rett til å vite hva Unni hadde sagt om henne.

Poenget her er at barnets rett til privatliv kan bli påvirket av at en annen rettighet som tilhører enten barnet eller andre individer blir vurdert som viktigere. Det er ingen automatikk i den påvirkningen, ingen rettigheter er garantert å overkjøre barnets rett til privatliv fullstendig. Dette er delvis fordi barnets rett til privatliv er forstått som en menneskerettighet, og dermed en rettighet barnet har fordi det er et menneske. Slik sett forstås det ikke som et spørsmål om barnets privatliv skal fjernes eller ikke, men heller om hvordan barnets rett til privatliv kan ivaretas innenfor den avveiningen som foretas.

Dersom barnets rett til privatliv ikke kunne bli gjort unntak for i like stor grad som i dag kan det på en side tenkes at flere barn ville levd under dårlige omsorgsforhold som aldri ble avdekket. På den annen side kan det tenkes at høyere prioritering av barnets rett til privatliv kan bidra til mer fokus på relasjonsbygging, samtykke og medvirkning i barnevernfaglig arbeid.

I noen tilfeller kan en sak være tjent med at man samarbeider med barnet og familien med formål om å få samtykke, i stedet for at man avveier til fordel for et unntak først. Konsekvensen av å gjøre unntak fra start av kan være varig tillitsmangel til barneverntjenesten. «... *skaden med raske avgjørelser hvor barns rettigheter ikke er ivaretatt, er vanskelig å reparere i ettertid.*» (Sanner red., 2020, s. 121-122) Skader som Sanner henviser til over kan medføre at barneverntjenesten ikke får tilstrekkelig informasjon til å vurdere omsorgssituasjonen og dermed også utfordringer med finne ut hva som er til barnets beste i den enkelte saken.

Dersom det vurderes at å samarbeide frem mot et samtykke vil medføre større negative konsekvenser enn det å gjøre unntak for privatlivet kan det avgjøre et unntak for barnets rett til privatliv. Kynisk sett er dette en kost-nytte-analyse. Det er særlig viktig at man minnes at det er barnet som skal oppleve mest mulig nytte ut fra kostnaden. Kostnaden er unntaket for retten til privatliv. At nytten skal være større enn kostnaden forstås som fundamentalt, samt en operasjonalisering av minste inngreps prinsipp. Ikke ta mer enn nødvendig, samtidig som man forsikrer seg om at man tar nok til at det er av reell nytte. Dette kan argumenteres for å være bedre synliggjort i formuleringen «*mildeste effektive inngrep*».

Herunder kan man spørre om andre myndigheter (enn barneverntjenesten) kan være bedre stilt til å imøtekomme barnets behov samtidig som barnets rett til privatliv bevares i større grad. Eksempelvis kan lærere eller barne- og ungdomsarbeidere søke mer kontakt med barnet eller foreldrene forut for en eventuell melding til barneverntjenesten. Dette er noe undertegnede gjennomførte i praksis.

Underveis i tiltaksperioden holdt jeg samtale med foreldre og lærere hvor jeg anbefalte at dersom behovet for hjelp fra barneverntjenesten skulle oppstå igjen var det mer hensiktsmessig at barn, foreldre og lærere snakket sammen om hvordan barneverntjenesten skulle kontaktes. På denne måten kunne barnets rett til privatliv bevares ved å begrense eventuelle fremtidige inngrep fra barneverntjenesten.

Formålsbegrensning

Det kan tenkes at formålsbegrensningen påvirker barnets rett til privatliv. En tydelig formålsbegrensning kan gjøre det enklere for barn og foreldre å se sammenheng mellom det barneverntjenesten sier de skal gjøre og det de gjør. Konsekvensene av vage formålsbegrensninger kan for foreldre og barn være en opplevelse av barneverntjenesten som uforutsigbar. Slik sett kan det hevdes at formålsbegrensningen påvirker barnets rett til privatliv ved at den i større eller mindre grad gjør barneverntjenestens påvirkning av rettigheten forutsigbar for barn og foreldre. Formålsbegrensningen kan tydeliggjøre hvordan man vil utfordre barnets rett til privatliv.

Formålsbegrensning vil som regel avhenge delvis av skjønnsutøvelse. Én saksbehandler kan foreslå en vagere formålsbegrensning enn sin kollega og dermed ende opp med å samle inn flere, mer detaljerte personopplysninger enn sin kollega. Så lenge saksbehandler begrunner formålet med enhver opplysning og hjemler det i gjeldende vedtak vil det kunne godkjennes. Samtidig kunne vedkommende sin kollega satt en mer konkret formålsbegrensning, innhentet færre personopplysninger og likevel ha gjort en like god eller bedre jobb enn førstnevnte. Eksempelvis ved å bruke mer tid på å bygge relasjon slik at barnet og familien selv tar initiativ til å gi relevante opplysninger.

Barnevernfaglig blikk

Det legges til grunn at foreldre har direkte innvirkning på barns kunnskaper, dannelse og karaktertrekk, og dermed også barnets kulturelle kapital. (Bugge, 2002, s. 225) Med andre ord argumenteres det for at foreldrene til en viss grad former barnets *habitus*. Barnets kulturelle kapital kan tenkes å ha betydning for barnets evne til å forvalte sin sosiale kapital. M.a.o. sine rettigheter, herunder barnets rett til privatliv.

Det kan tenkes at det er en korrelasjon mellom barnets kroppsliggjorte og institusjonaliserte kulturelle kapital og dets forutsetninger for å medvirke til forvaltning av sin rett til privatliv. Barnevernsproffene kan forstås som eksempler på noen som har tilegnet seg kulturell kapital med relevans for møte med barnevernet. De har tilegnet seg kunnskap, bearbeidet sine historier i samråd med ulike relevante profesjonsutøvere og formidlet til store publikum. Det argumenteres for at en barnevernsproff vil mest sannsynlig, i kraft av sin kulturelle kapital ha bedre

forutsetninger for å påvirke sin rett til privatliv enn et barn som er i første møte med barneverntjenesten uten forutgående kjennskap til myndigheten.

Ut fra dette argumenteres det for at barn som delvis på grunn av sine foreldre har fått mer relevant kulturell kapital enn andre barnevernsbarn, eller som har tilegnet seg kulturell kapital gjennom lang erfaring med barnevernet, kan ha et bedre grunnlag for å påvirke sin rett til privatliv enn de uerfarne fra hjem med mindre kulturell kapital i omløp. Det tas forbehold om at det ikke nødvendigvis er en korrelasjon mellom kulturell kapital relevant til barnevernet og et bedre grunnlag for påvirkning.

Støtte til økt kompetanse

En barnevernssak kan ved å påvirke barnets rett til privatliv, muligens bidra til at barnet og familien får bedre kjennskap til rettigheten og hvordan de kan forvalte den. Dette er i første instans ikke en påvirkning av rettigheten i seg selv, men en mulig økning i kunnskap om og kompetanse til selv å bidra til påvirkningen av rettigheten i fremtiden. Dette poenget ses i lys av Bourdieu og rettigheten som en form for sosial kapital. Slik sett kan en barnevernssak bevisstgjøre barn og foreldre på rettigheten og dermed bidra til en utjevning av asymmetrien i maktforholdet mellom barn, foreldre, familier og barneverntjenesten.

Det tas forbehold om at barneverntjenestens inngripen kan ha både positive og negative konsekvenser på barnets sosiale kapital. De kan gi barn tilgang på sosiale nettverk som ellers ville vært utilgjengelige for barnet. Samtidig kan inngripenen medføre at deler av barnets eksisterende sosiale nettverk utestenger barnet og familien, eksempelvis på bakgrunn av stigma.

Samtykke

Hva skjer dersom foreldre samtykker på vegne av barnet når barnet selv ikke samtykker? Det kan argumenteres for at dette utgjør et brudd på barnets rett til privatliv bl.a. dersom det gjøres uten at barnet får tilstrekkelig og tilpasset informasjon, jfr. bvl. § 1-6 (1992).

Selv om barnet samtykker til inngripen i dets privatliv kan det ikke utelukkes at barnet føler seg presset til å samtykke i større eller mindre grad. I tillegg kan det være utfordrende å vite om barnet virkelig har forstått konsekvensene av at det samtykker eller ikke.

Samtidig legges det til grunn at det å be om samtykke og å informere tydelig om formålet kan bidra til å redusere opplevelsen av retten til privatliv som fratatt uten mulighet for medvirkning. Hvordan rettigheten påvirkes rent juridisk og hvordan barnet eller familien opplever at rettigheten blir påvirket sees adskilt i denne konteksten. Ved å be om samtykke argumenteres det for at man kan øke barnets opplevelse av kontroll. Gjennom forespørsel om samtykke kan barnet få mulighet til å uttrykke ønsket grensesetting for hvordan barneverntjenesten forvalter dets privatliv.

Når barneverntjenesten innhenter opplysninger til tross for at barnet ikke har samtykket kan det oppfattes som en avvisning for barnet. Avvisningen kan medføre en følelse av håpløshet. I NOU 2017:12 nevnes barn og unge som har deltatt i møter uten å ha følt seg hørt. «... konsekvensen av dette var at de ga opp å si hva de mente, og sluttet å møte opp på samtaler og møter.» (NOU 2017:12, s. 115). Det å føle seg hørt og det å få viljen sin er to forskjellige ting. Selv om barneverntjenesten i noen tilfeller må arbeide uten barnets samtykke kan de sikre at barnet føler seg hørt. En måte å gjøre dette på er å skape *mening*. (Ruud, 2011, s. 19).

Ruud skriver at del av det å skape mening er å hjelpe barnet med å forstå. I kasus forstås det som at kontaktperson hjalp Unni med å forstå hvorfor Grete fikk innvilget innsyn selv om Unni ikke samtykket til dette. Dette bidro til et møte mellom Unni og Anne på en side av bordet og Grete på den andre, hvor opplysningene ble gjennomgått og Unni fikk mulighet til å uttale seg. Når Unni ikke lengre fikk ønsket sitt om unndratt innsyn fikk hun hjelp til å forstå og at hun selv fikk bidra til å skape mening i situasjonen.

Ut fra dette argumenteres det for at barnets rett til privatliv kan påvirkes gjennom etterspørsel av samtykke, samt ved at barnet får hjelp til å skape mening om og å forstå sitt privatliv. På denne måten kan man forberede barnet på at noen avgjørelser kan det hende at barneverntjenesten må gjøre uten samtykke, og derfor vil man ha barnet med på laget for å sikre at disse avgjørelsene er til barnets beste i så stor grad som mulig.

Kasusrelatert

Unndragelse av innsyn

Kontaktpersonens villighet til å unndra innsyn forstås som en tydelig måte å påvirke barnets rett til privatliv på. Med dette viser barneverntjenesten Unni at ikke alt hun forteller blir sagt videre

til foreldre eller andre aktører. Anne argumenterte for at dette bidro til at Unni hun åpnet seg i samtale med barneverntjenesten. Annes handling i å unndra innsyn kan forstås som virkeliggjøring av Unni sin rett til privatliv, og dermed en stadfesting av rettigheten som Unni sin sosiale kapital på bekostning av Grete sine rettigheter.

Dersom kontaktpersonen i kasuset ikke hadde kommunisert til Unni at de kunne unndra innsyn er det ikke sikkert at Unni hadde åpnet seg om den upassende seksuelle oppførselen. Dermed kunne Unni sannsynligvis stått mer alene i opplevelsene av upassende seksuell atferd, noe som kan få alvorlige konsekvenser for Unni sin utvikling. Det var allerede tydelig at Unni var stresset og at hun var i konflikt med de hjemme.

Nytten av å unndra innsyn var derfor mangefasettert. Den satte midlertidig trygge rammer for informasjonsutveksling, noe som kan argumenteres for å ha bygd tillit mellom Unni og kontaktperson. «*En avgjørende faktor for om barn kan fortelle, er hvordan informasjonen barn deler med barnevernet kan beskyttes.*» (Steinrem red., 2018, s. 68). Her kan det argumenteres for at en konsekvens av at kontaktpersonen påvirket barnets rett til privatliv gjennom unndratt innsyn var at Unni fortalte Anne om de negative opplevelsene.

Skjønnsutøvelse

Eventuelle tvetydigheter innenfor rammene til lov og vedtak avgjøres bl.a. i tråd med yrkesetiske retningslinjer og skjønnsutøvelse. I kasus kommer dette bl.a. til uttrykk gjennom kontaktpersonens avgjørelse om å unndra innsyn i tråd med Unni sitt ønske. Anne kunne argumentert for at Grete burde fått innsyn fra start av. I stedet prioriterte kontaktpersonen barnets ønske om å begrense videreformidling av informasjon fra Unni. Dette kan forstås som skjønnsutøvelse til fordel for Unni sin rett til privatliv.

Dette er et eksempel på at selv om barnets rett til privatliv gjøres unntak for har barneverntjenesten adgang til å endre maktfordelingen til barnets fordel underveis i saken. Dermed kan det hevdes at på samme måte som at unntak for rettigheten gjøres gradvis kan den også tilbakeføres gradvis. På bakgrunn av dette argumenteres det for at barneverntjenestens skjønnsutøvelse kan påvirke barnets rett til privatliv både til fordel og ulempe for barnet.

Autonomi

Barnets autonomi forstås som en viktig måte barnet, barneverntjenesten og foreldrene kan påvirke barnets rett til privatliv. At barnet foretar noenlunde autonome valg forstås som et uttrykk for at det har en viss avgjørelsesselvstendighet. Med andre ord kan sikring av autonomi være en måte å sikre at barnet ivaretar egne interesser, ikke andres, eksempelvis foreldre.

Barnet bør gis anledning og hjelp til å oppnå, samt utøve autonomi. Det legges til grunn at evne til å ta autonome valg som regel er under særlig utvikling hos barn og unge. Derfor bør barneverntjenesten og foreldrene hjelpe barnet med å oppnå autonomi. «*Når målet er å legge til rette for at barn former kompetente ønsker, bør intensjonen være å skape gradvis mer autonome ønsker.*» (Nordby, 2013, s. 88) Med tanke på Unni kan det argumenteres for at Anne støttet henne på en måte som styrket hennes autonomi bl.a. gjennom informasjon og imøtekommelse.

Det kan argumenteres for at autonomi favner om noen av begrepene besvarelsen redegjør for, bl.a. samtykke og medvirkning. Medvirkning forstås som en konkret rettighet tilknyttet bl.a. BK (1999) og saksbehandlingen, mens autonomi kan hevdes å være en mer grunnleggende verdi for likeverdig mellommenneskelig samhandling, som hevdet av Vetlesen. (Nordby, 2013, s. 85) Unni hadde rett på å uttale seg jfr. bvl. § 1-6 (1992), men det argumenteres her for at medvirkning ikke garanterer autonomi. Det foreslås som mer nøyaktig å si at hjelp til å oppøve og utøve autonomi er en nødvendig forutsetning for å sikre at barnet kan påvirke sin rett til privatliv gjennom medvirkning.

Til tross for at den mest tungtveiende avgjørelse gikk til Grete sin fordel fikk Unni medvirke på andre måter. Dette belyser at i en barnevernssak er det mer enn bare ett valg og én måte å påvirke barnets rett til privatliv på. Å innvilge innsyn er en måte å påvirke på. Hvordan innsynet skal gis og hvilken rolle Unni, Anne og Grete skal spille er andre måter. I slike situasjoner er det derfor ofte flere muligheter for å utøve autonomi. Det at Anne hjalp Unni med å forberede det hun ville si til Grete, samt at Unni fikk sagt det kan forstås som uttrykk for både støtte til og utøvelse av autonomi.

Knapphet

Kapital som knappe ressurser i kasus kan bl.a. forstås som at sosial kapital i form av opprettholdelse av Unni sin rett til privatliv ble omgjort til Gretes rett og plikt til innsyn iht.

innholdet i foreldreansvaret jfr. bl. § 30 (1981), samt Gretes rett til informasjon. Unni sitt privatliv ble på et formålsbegrenset område fratatt Unni til fordel for Grete sine rettigheter.

Klagen Grete sendte til barneverntjenesten kan forstås som et eksempel på knappheten av kapital i dette tilfellet. Klagens funksjon var bl.a. at Grete ville ha opplysninger Unni ikke ønsket at hun skulle få. Dersom Unni hadde samtykket til å dele alt med Grete og barneverntjenesten fra starten av saken kan det argumenteres for at knapphetsprinsippet ikke hadde blitt operativt i denne delen av kasuset.

Oppsummering

Besvarelsen har tatt utgangspunkt i at barn, foreldre og barneverntjenesten kan påvirke barnets rett til privatliv i en barnevernssak. Disse tre forstås som sentrale aktører med mulighet for påvirkning av rettigheten.

Barnet

Barnet kan påvirke sin rett til privatliv gjennom medvirkning, grad av autonomi og i tråd med dette, potensielt ut fra dets kulturelle kapital relevant til barnevernssak. Medvirkning forstås som barnets uttrykk for sine meninger om saken, særlig knyttet til foreldrenes og barneverntjenestens påvirkning av dets privatliv. Eksempelvis at Unni ba eksplisitt om at Grete ikke skulle få innsyn.

Hvor stor eller hvilken påvirkning barnets mening har på dets rett til privatliv kan avhenge av om meningen er i overensstemmelse med barneverntjenestens eller foreldrenes virkelighetsoppfatning. Ved uoverensstemmelse kan barnets alder, modenhet og begrunnelser for sin mening spille en stor rolle for om meningen kan ha reell påvirkning.

Grad av autonomi kan ha mye å si for om barnet er i stand til å påvirke rettigheten ut fra egne meninger eller om det er overveiende påvirket av andre aktørers meninger. Foreldre, barneverntjenesten kan påvirke barnets grad av autonomi. Barn med tilstrekkelig alder og modenhet kan ofte være i stand til å hevde sin autonomi noenlunde uavhengig av barneverntjenesten eller sine foreldre. Et mer autonomt barn kan være bedre i stand til å påvirke sin rett til privatliv i tråd med egne interesser.

Foreldre

Foreldre kan påvirke barnets rett til privatliv i en barnevernssak ved å hevde at deres plikt til å yte forsvarlig omsorg krever innsyn i barnets privatliv. For å kunne gjøre gode valg på vegne av barnet i personlige forhold kan det være viktig at foreldrene har så mye informasjon som mulig. Dette kan gå mot barnets rett til privatliv, men være i tråd med barnets beste. Foreldre har som regel også rett til å vite hva barnet sier om de til barneverntjenesten, med unntak for saker med bl.a. mistanke om vold. Foreldre kan også støtte barnets rett til privatliv og argumentere for at barneverntjenestens inngripen kan gjøres mindre eller avsluttes.

Barneverntjenesten

Barneverntjenesten kan påvirke barnets rett til privatliv ved at de gjør større eller mindre unntak for rettigheten. Besvarelsen legger til grunn at enhver barnevernssak gjør til en viss grad et unntak fra rettigheten. Det forstås dermed ikke som et spørsmål om rettigheten kan påvirkes, men heller hvordan. Innenfor dette spiller barneverntjenestens juridiske vurderinger, skjønnsutøvelse og informasjon om omstendighetene en stor rolle. En konkret avgjørelse som kan påvirke barnets rett til privatliv er unndragelse av innsyn som Anne gjorde i kasuset.

En viktig del av barneverntjenestens arbeid i forvaltning av barnets rett til privatliv er støtte. De skal som regel støtte barnet og foreldrene, samtidig som mandatet skal gjennomføres på en forsvarlig måte. Støtten kan påvirke barnets rett til privatliv gjennom at de gir mulighet for medvirkning, sikrer en viss grad av autonomi og har tydelige formålsbegrensninger.

Oppsøking av samtykke fra barnet og foreldrene og meningsskapning forstås som konkrete måter å påvirke retten til privatliv ved å potensielt sett øke barnets opplevelse av respekt for sin autonomi.

Avslutning

Gjennom teorianvendelse har oppgaven argumentert for at barnets rett til privatliv er en form for sosial kapital og at barnets kulturelle kapital kan ha innvirkning på barnets forutsetninger for å påvirke rettigheten overfor foreldre og barneverntjenesten.

Oppsummert argumenterer oppgaven for at nærhet i virkelighetsforståelse mellom aktørene, avveining opp mot andre rettigheter, skjønnsutøvelse, grad av unntak, oppsøking av samtykke og andre former for støtte av barnets autonomi kan påvirke barnets rett til privatliv.

I tråd med at barnevernsfeltet utvikler seg ser det ut til at barnets rett til privatliv og vår forståelse av den også gjør det. Rettigheten befinner seg nå også i en digital verden med nye implikasjoner som krever forskning og refleksjon for å oppnå forståelse for. Til alle nåværende og kommende barnevernsarbeidere oppfordrer jeg oss til å sammen utvikle et mer reflektert forhold til rettigheten.

Litteraturliste

Bøker

Boe, E. M. (2012). *Grunnleggende juridisk metode* (3. utg). Oslo: Universitetsforlaget.

Kjønstad, A., Syse, A. & Kjelland, M. (red.). (2017). *Velferdsrett II* (5. utg.). Oslo: Gyldendal Juridisk.

Nordby, T. (2013). *Etikk i barnevern*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Ruud, A. K. (2011). *Hvorfor spurte ingen meg?* Oslo: Gyldendal.

Sanner, M. (red.). (2020). *Klokket om vold*. Oslo: Universitetsforlaget

Skau, G. M. (2017). *Gode fagfolk vokser* (5. utg.). Cappelen Damm Akademisk

Toresen, G. & Steinrem, I. (red.). (2018). *Barnas Barnevern*. Oslo: Universitetsforlaget.

Artikler

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital.

Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, s. 241-258. Hentet fra:

https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/56148162/Bourdieu_The_Forms_of_Capital-with-cover-page.pdf?Expires=1620383893&Signature=TtP3Ww7ZzZ~K4eFvdMhydiV2jOdUwwj9TyRguJwQwBwwvaCLLlqpN7SFs2Q1LC4AF4KFkxrbz8iGkGtZ2juQJqMtbmTGBMLXu5q7cy10p9-rbqLy0580FIS7F7wOK38t~uIYn9KzBoec2zElu8NpozpiA8t9SBvUu7KiWNFkucInS7ar1t6eLYoZZJ6zbxSf6Qdxg-BMwxgQ82fhDzwl1ILKoX6PZATWrjlm~sPsU5I5ge8U~8zJWh3e0XF8nmcAcVgyFOR1vX6WKVcHt7U2ITXkzmNCrGho~~aO-6lzjHM~zk9n~vHgyHxRz1q1Nc5SSImJ7VSjFg0mSfhlXy1DA_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA

Bugge, L. (2002). Pierre Bourdieus teori om makt. *Agora*, 20(Nr. 3/4-02), s. 224-248. Hentet fra:

https://www.idunn.no/agora/2002/03-04/pierre_bourdieu_s_teori_om_makt

Lover

Barnelova. (1981). Lov om barn og foreldre (LOV-1981-04-08-7). Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>

Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Forvaltningsloven. (1967). Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (LOV-1967-02-10).

Hentet fra: <https://lovdata.no/lov/1967-02-10>

Grunnloven. (1814). Kongeriket Norges Grunnlov (LOV-1814-05-17). Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17>

Menneskerettsloven. (1999). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (LOV-1999-05-21-30). Vedlegg 2, *Den europeiske menneskerettighetskonvensjon med protokoller*. Hentet fra: <https://lovdata.no/NL/lov/1999-05-21-30>

Menneskerettsloven. (1999). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (LOV-1999-05-21-30). Vedlegg 6, *Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter*. Hentet fra: <https://lovdata.no/NL/lov/1999-05-21-30>

Menneskerettsloven. (1999). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (LOV-1999-05-21-30). Vedlegg 8, *FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller*. Hentet fra: <https://lovdata.no/NL/lov/1999-05-21-30>

Personopplysningsloven. (2018). Lov om behandling av personopplysninger (LOV-2018-06-15-38). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-15-38>

NOU

NOU 2020: 14. (2020). *Ny barnelov*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. ISBN 978-82-583-1461-2

NOU 2017: 12. (2017). *Svikt og svik*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. ISBN 978-82-583-1335-6

Forskrifter

Forskrift om medvirkning og tillitsperson. (2014). Forskrift om medvirkning og tillitsperson (FOR-2014-06-01-697). Hentet fra: <https://lovdata.no/forskrift/2014-06-01-697>

Annet

Datatilsynet. (2019, 17.07). Hva er en personopplysning. Hentet fra: <https://www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/personopplysninger/>

Datatilsynet. (2019, 08.08). Samtykke. Hentet fra: <https://www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/virksomhetenes-plikter/behandlingsgrunnlag/veileder-om-behandlingsgrunnlag/samtykke/>

Datatilsynet. (2019, 16.07). Personvernprinsippene. Hentet fra: <https://www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/personvernprinsippene/>

Datatilsynet. (2018, 22.06). Samtykke frå mindreårige. Hentet fra:

<https://www.datatilsynet.no/personvern-pa-ulike-omrader/skole-barn-unge/samtykkje-fra-mindrearige/>

Store Norske Leksikon. (2019, 30.04) aktør. Hentet fra: <https://snl.no/akt%C3%B8r>